

totta kellő helyre a korabeli forradalmi mozgalmat. Érvelését nyilvánvalóan gyengítette, hogy hozzászólásában irreálisan felnagyította az akkori forradalmi mozgalmak tényleges lehetőségeit.

Györfly Sándor óvott attól, hogy az átmeneti jellegű erőviszonyokra hivatkozva, ezeket egyetlen realitásnak véve túlságosan kiemeljék a konjunktúra hadállásaiban gondolkodók érdekeit, s elhanyagoljuk a messzebb látók, a hosszú távú realitások szószólóit, így például Kossuthot. Érvelését nem egészen szerencsésen a fasiszta diktatúrák körülményeivel példázta, ami eltávolodást jelentett a tárgyalat korszaktól.

Spira György lényegében egyetértett Hanák Péter koncepciójával, kritizálta Szabad György könyvének néhány agrártörténeti vonatkozását.

Hanák Péter a hozzászólásokra adott válaszában a történelmietlenség vádjával utasította el Györfly Sándor megjegyzéseit. Vas Zoltán hozzászólására reagálva megjegyezte, hogy szívesen állította volna olyannyira előtérbe a forradalmi mozgalom szerepét a kor történetében, de az események éppen abba az irányba mentek, hogy az ország politikai fejlődésének az irányát akkor egyre kevésbé szabhatták meg a forradalmi erők. Tolnai Györgynek válaszolva hangoztatta, hogy fenntartja véleményét az ország önálló tőkés fejlődésének korlátozott lehetőségeiről, de helyesebbnek látja, ha a közeljövőben megjelenő gazdaságtörténeti tanulmányok után folytatják a vitát. Végül kiemelte Szabad György felszólalását, s egész munkásságát, mint amely a legpozitívabb módon segíti elő a vitás kérdések megoldását: újabb és újabb konkrét tárgyi kutatások-

kal. Mindemellett Szabad Györggyel szemben is fenntartotta az előadásban kifejtett álláspontját. Hanák Péter válaszában kitért Kossuth, a magyar emigráció és a hazai szélsőbal történeti érdemeinek méltatására (amely előadásából sajnos hiányzott). Hangoztatta, hogy áldozatos küzdelem nélkül maga a kiegyezés se jöhetett volna létre abban az alakban, ahogy megkötötték.

A magunk részéről örültünk volna, ha e nagyon helyes szempont már korábban, s a történeti anyaggal szerveesebben egybeötvözve jelentkezik az előadásban. A félreértések elkerülésére még szűk szakmai körben is fontos hangsúlyozni a magyar nemzeti mozgalom radikális szárnyának elévülhetetlen érdemeit, s nagyobb gondot fordítani a Habsburgok, az osztrák uralkodó körök és a megalkuvásra hajló magyar vezető rétegek egyidejű bírálataira. A teljesebb történeti ábrázolásnak, az új módosításoknak igazában csak az ilyen „ellenpontozás” adhat történeti hitelt. A magyar marxista történészek egész kollektívája érdekelt abban, hogy történeti koncepcióink továbbfejlesztése során még a látszatát is elkerüljük a régi hatvanhetes irányzatokhoz való visszahajlásnak. Enélkül ugyanis a legjobb szándékkal sem képzelhető el igazán eredményes harc a nacionalista történeti romantika ellen.

A vitaülést az elnöklő Ránki György, a történettudományok doktora, a Történettudományi Intézet igazgatóhelyettese zárta le. Annak a meggyőződésének adott kifejezést, hogy a színvonalas előadás és a lezajlott vita eredményesen mozdította elő az álláspontok jobb megismerését, s ezen keresztül a vitás kérdések további tisztázását.

DOLMÁNYOS ISTVÁN

Kollokvium a finn-ugor és magyar kutatások helyzetéről Franciaországban

A CNRS (Centre National des Recherches Scientifiques) Aussois-i alkotóházában, Savoie-ban, három napos tanácskozásra gyűlték össze június 10–12 között a finn-ugor népek nyelvének, irodalmának, történetének és kultúrájának franciaországi kutatói, mintegy harmincan. A tanácskozást *Jean Perrot*, a Sorbonne nyelvész professzora szervezte, akinek jóvoltából a franciaországi finn-ugor kutatások, illetve a magyar és finn egyetemi oktatás nagy fellendülése következett be az utóbbi években. A kollokviumon részt vettek a Sorbonne finn és magyar vendégprofesszorai a különböző francia egyetemek

magyar lektorai, az École Nationale des Langues Orientales magyar, finn és észt előadói, valamint számos kutató részben a CNRS, részben más tudományos intézmények részéről. A tanácskozás vendégként jelen volt a párizsi Magyar Intézet igazgatója, illetve a párizsi Finn Követség kulturális tanácsosa is.

Az összeíjvetelt jelentőssé teszi már maga az a tény is, hogy egy nyugati országban ennyi szakember gyűlt össze a magyar és a finn-ugor tárgyú kutatások fellendítésének jegyében. Különösen kiemeli azonban a tanácskozás fontosságát az a körülmény, hogy mintegy a lezárását jelenti

egy igen eredményes előkészítő folyamatnak, amely a finn-ugor kutatások szervezeti alapjait teremtette meg. Érdemes utalni ezekre az előzményekre: hosszabb idő óta folyik már magyar nyelvoktatás több francia egyetemen, 1965-ben megkezdődött a Sorbonne-on a magyar, 1966-ban pedig a finn irodalomtörténet oktatása, 1964 óta megjelenik az Études Finno-Ougriennes című folyóirat, mely nyelvészeti, irodalomtörténeti, történeti, zene-tudományi és néprajzi tanulmányokat közöl francia, magyar és finn szerzők tollából; 1967 tavaszán a magyar nyelv, irodalom és civilizáció (s úgy szintén a finn is) vizsgatárggyá emelkedett a francia egyetemi reform keretében; végül pedig létrejött és június 19-én a végső jóváhagyást is megkapta a Sorbonne Finn-ugor Intézete (Centre d'Études Finno-Ougriennes). Az Aussois-i tanácskozás ezekre az eredményekre támaszkodva igyekezett a további teendőket programját kialakítani.

Nem felesleges megemlíteni, hogy finn-ugor kutatások alatt Franciaországban, de ugyanígy sok más országban is, némileg mást értenek mint Magyarországon. Nálunk a finn-ugor kutatások elsősorban nyelvészetet, esetleg összehasonlító néprajzot és népzenekeztetést jelentenek. Franciaországban azonban ez az elnevezés tágabb jelentést takar, s magában foglal minden olyan stúdiumot, amely akár a finn-ugor népek egész családjára, akár külön-külön valamely finn-ugor népre vonatkozik. A magyar kutatásoknak így ez a természetes szervezeti keretük, ide tartozik a magyar nyelvészet, irodalomtörténet, történet stb. Sőt mint legnagyobb lélekszámú és történeti múltú finn-ugor népnek, a magyarnak domináló szerepe van ezen a kereten belül. Az Aussois-i kollokvium résztvevőinek több mint két-harmada maga is a magyar irodalommal, vagy nyelvészettel foglalkozók köréből került ki.

A tanácskozás nem tűzte ki célul egyes tudományos kérdések megvizsgálását, célja a tudományos program meghatározása, a magyar és finn egyetemi és főiskolai oktatás kérdéseinek tisztázása, valamint a mindehhez szükséges gyakorlati kérdések elrendezése volt. Ennek megfelelően megvitatásra került a Sorbonne, az École Nationale des Langues Orientales és a vidéki lektorátusok oktatási programja, illetve ezek koordinálása, a Centre d'Études Finno-Ougriennes tudományos tervei, a más országokbeli hasonló intézményekkel, illetve elsősorban a finn és magyar

intézményekkel való együttműködés kérdése, kiadványsorozat indítása stb.

A magyar tudomány szempontjából különösen az a terv érdemel fokozott figyelmet, mely a magyar-francia irodalmi kapcsolatok kutatására vonatkozik, együtt együttműködésben a MTA Irodalomtudományi Intézetével, illetve a budapesti egyetem francia tanszékével. A Sorbonne Finn-ugor Intézete megfelelő partnere lesz majd ebben a munkában a MTA Irodalomtudományi Intézetének, mely már egy egész sor hasonló jellegű vállalkozást vitt végbe sikeresen az illető ország tudósaival együttműködésben. A francia-magyar irodalmi kapcsolatokról szóló kötet francia kiadóval közös kiadásban, francia nyelven jelenhetne majd meg. Nyelvészeti vonatkozásban pedig minden remény megvan arra Perrot professzor jóvoltából, hogy erőteljesen továbbfolytatódjon az a több évtizedes eredményes munka, melyet a finn-ugor nyelvészet francia nesztora, *Aurélien Sauvageot* professzor folytatott.

Sauvageot professzor, aki évtizedek óta tanította a finn-ugor nyelvészetet az Écoles Langues Orientales keretében, az utóbbi két évben pedig a Sorbonne-on is, s aki oktatási és tudományos érdemeiért néhány évvel ezelőtt az Eötvös Loránd Tudományegyetem díszdoktora lett, éppen ezekben a hetekben fejezte be aktív szolgálatát és vonult nyugalomba, hogy minden erejét tudományos terveinek szentelje. Bár ő maga nem vehetett részt az Aussois-i összejövetelen, a tanácskozás résztvevői mindvégig tudatában voltak annak, hogy az ő munkáját kell folytatniuk. Búcsúztatására, sorozatos ünneplések közepette, (a Magyar Intézetben is), a kollokvium előtt, illetve után került sor Párizsban. Tudományos munkájára erősen számít a Sorbonne új intézete, s remény van rá, hogy egyik első kiadványa éppen Sauvageot professzor most befejezésre került nagy munkája, a magyar nyelv története lesz.

Mindezek az események a finn-ugor, s ezen belül különösen a magyar érdekű kutatások erős fellendülését jelzik Franciaországban. Nagy része van ebben hazai szervek által nyújtott támogatásnak is (ösztöndíjak, könyvajándékok stb.), melyről francia kollégáink mindig nagy hálával emlékeznek meg. Kívánatos, hogy részükről ezután még fokozottabb erőfeszítések történjenek a franciaországi magyar egyetemi oktatás és tudományos kutatás elősegítése érdekében.

KLANICZAY TIBOR